

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

CURRENT STATE AND ANALYSIS OF TRANSFORMATION PROCESSES IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE

У статті проаналізовано динаміку фінансово-економічних показників функціонування підприємств будівельної галузі, визначено особливості, проблеми та перспективи, досліджено головні чинники, що можуть стримувати її розвиток в Україні. Розглянуто сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств та динаміку фінансових результатів діяльності будівельних підприємств. Основними факторами, що негативно впливають на ефективність функціонування будівельних підприємств, є нестабільність у зовнішньому середовищі, низька кваліфікація фахівців, відсутність якісного інформаційного забезпечення галузі, скорочення інвестиційних потоків. Розглянуто можливі напрями для стабілізації стану галузі та зростання ефективності будівельних підприємств. Виявлено можливості підвищення ефективності функціонування підприємств будівельної галузі, укріплення їхньої фінансової стійкості та ліквідності і забезпечення безпеки діяльності.

Ключові слова: безпеко-орієнтоване управління, будівельна галузь, ризики в системі управління, собівартість, інвестування.

В статті проаналізована динаміка фінансово-економічних показників

функціонування підприємств строительной отрасли, определены особенности, проблемы и перспективы, исследованы главные факторы, которые могут сдерживать ее развитие в Украине. Рассмотрены современные тенденции развития строительных предприятий и динамика финансовых результатов деятельности строительных предприятий. Основными факторами, негативно влияющими на эффективность функционирования строительных предприятий, являются нестабильность во внешней среде, низкая квалификация специалистов, отсутствие качественного информационного обеспечения отрасли, сокращение инвестиционных потоков. Рассмотрены возможные направления для стабилизации состояния отрасли и роста эффективности строительных предприятий. Выявлены возможности повышения эффективности функционирования предприятий строительной отрасли, укрепления их финансовой устойчивости и ликвидности и обеспечения безопасности деятельности.

Ключевые слова: безопасно-ориентированное управление, строительная отрасль, риски в системе управления, себестоимость, инвестирование.

УДК 332.146

<https://doi.org/10.32843/infrastruct43-10>

Вершиніна Д.М.

аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківський університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Vershynina Daryna

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Dynamic of financial and economic indicators of the construction industry have been analyzed in the paper, features, problems and prospects have been identified, main factors that may hinder its development in Ukraine have been explored. Modern tendencies of development of construction enterprises and dynamics of financial results of activity of construction enterprises have been considered. The main factors that negatively affect the efficiency of construction companies are instability in the external environment, low qualification of specialists, lack of quality information support of the industry, reduction of investment flows. A feature of the construction industry is its social orientation. However, the indicators of its development in this direction are significantly deteriorating. In particular, the number of secondary schools commissioned has been gradually declining. The rate of commissioning of preschool educational institutions has also decreased. Possible directions for stabilizing the state of the industry and increasing the efficiency of construction companies are considered. According to the results of the study, it is established that among the main factors that may hinder the development of the construction industry, are decrease in demand and increase in the cost of activities. In recent years, the increase in the cost of construction works is due to higher labor costs and energy. The cost of labor is rising due to the availability of competitive wages to builders from European countries, especially for masons and workers performing finishing work. The cost of energy primarily affects the cost of construction not directly but indirectly, through the cost of basic building materials – cement, brick, gravel. The dependence of the construction industry on im-ported products (primarily from imports of pipes, automation, pumps, elevators) adds to the growth of the cost factor of the exchange rate. Possibilities of in-crease of efficiency of functioning of the enterprises of construction branch, strengthening of their financial stability and liquidity and maintenance of safety of activity have been revealed.

Key words: safety-oriented management, construction industry, risks in the management system, cost, investment.

Постановка проблеми. Одним із етапів безпеко-орієнтованого управління підприємством є дослідження стану галузі, до якої належить підприємство, виявлення основних проблем, ризиків здійснення діяльності. Метою цієї роботи є аналіз динаміки фінансово-економічних показників функціонування підприємств будівельної галузі України, з'ясування особливостей, проблемних місць та перспектив розвитку будівництва в Україні, визначення чинників, що можуть стримувати її розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформацію про тенденції розвитку будівельної галузі в Україні можна знайти як на офіційних сайтах, де надається статистична інформація [1–2], так і в дослідженнях науковців [3]. Зокрема, тенденції розвитку будівельного ринку та можливості забезпечення зростання інвестицій у цю галузь

розглянуті в роботах Н.В. Бібік [4], Л.В. Сорокіної [5], О.Л. Камбур [6] та інших. Дослідження регіональних аспектів розвитку будівельного комплексу висвітлено в роботах багатьох українських дослідників, в тому числі Ю.В. Пинди [4]. Однак не досить розглянутими є питання, пов'язані з проблемами будівельних підприємств у сучасному періоді, виявлення основних факторів впливу на їхню діяльність та визначення шляхів подальшого розвитку.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження сучасних тенденцій розвитку будівельних підприємств, динаміки основних показників та умов їхнього функціонування, визначення факторів негативного впливу та розроблення пропозицій щодо основних напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств будівельної галузі в

Україні та забезпечення безпеки їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідження стану будівельної галузі у роботі проведено за такими ключовими напрямками, як: ви-значення функцій, місця та зв'язків будівельної галузі в структурі економіки країни; аналіз ключових складників галузі; з'ясування особливостей, проблемних місць та перспектив розвитку будівництва в Україні.

Серед ключових складників будівельної галузі виділено власне будівництво, промисловість будівельних матеріалів та виробництво будівельних конструкцій і деталей. Дослідження будівництва в Україні проведено в роботі у двох напрямках, таких як аналіз стану економічної галузі та аналіз форми інвестиційної діяльності у вигляді створення будівельної продукції.

Залежно від функцій, що виконуються галузями економіки, всі вони можуть бути розділені на 2 ключові групи – ті, що створюють товари (в тому числі будівельна галузь), та ті, що надають ринкові та неринкові послуги. Сутність будівельної діяльності полягає у забезпеченні основними засобами виробничого та невиробничого призначення всіх учасників економічних відносин. Саме сутність діяльності підкреслює значущість будівельної галузі в структурі економіки країни, оскільки, з одного боку, у забезпеченні її функціонування задіяні інші галузі – виробництво будівельних матеріалів, металургійна галузь, транспортна, енергетична, торговельна, нафтохімічна та інші, з іншого боку – від результатів забезпеченості цих галузей основними засобами залежить їхня здатність функціонувати. Для розуміння важливості певної галузі для економіки загалом використовується показник її частки у ВВП країни. Зокрема, частка будівництва зростає протягом останніх восьми років з 3,28% у 2010 р. до 7,53% у 2018 р. Важливим є також аналіз частки будівельної галузі у випуску товарів та послуг у ринкових цінах, оскільки такий показник надає інформацію з урахуванням внутрішнього споживання продукції. Зокрема, частка будівництва у випуску товарів та послуг зростає з 5,28% у 2010 р. до 17,07% у 2018 р. Тобто на кінець 2018 р. майже п'яту частину випуску всіх товарів та послуг забезпечує саме будівельна галузь країни, що вказує на актуальність дослідження її поточного стану та виявлення проблем. Розвиток будівельної галузі неминуче веде до забезпечення робочими місцями людей та вирішення проблем соціального характеру – забезпеченості житлом населення та інфраструктурою. За результатами дослідження офісу ефективного регулювання BRDO, мультиплікативний ефект розвитку будівельної галузі полягає в тому, що кожна гривня, інвестована у галузь, приносить 6 додаткових гривень у суміжні галузі, утворюючи синергетичний ефект. Дослідження частки будівельної галузі у

ВВП інших країн вказує на відставання аналогічного показника в Україні, що зумовлено високою вартістю отримання дозвільної документації на проведення робіт (за даними Doing Business, вартість таких процедур у 2018 р. становила 6,3% від загальної вартості будівництва).

Іншим чинником, що стримує розвиток будівельної галузі, є високий рівень кредитних ставок.

Рівень кредитних ставок впливає на структуру джерел фінансування капітальних інвестицій. Зокрема, найбільшу частку в загальному обсязі займають власні кошти підприємств та організацій, протягом 2010–2019 рр. вона зберігається на рівні 60–70%, в тому числі у 2019 р. – 65,4%. Друге місце в структурі джерел фінансування належить кредитним коштам банків, частка яких протягом 2010 – 2018 рр. поступово зменшувалася з 12,7% у 2010 р. до 7,7% у 2018 р. У 2019 р. частка кредитів банків зросла до 10,8%. Протягом періоду, що аналізується, зменшилася частка коштів населення на будівництво житла з 10,5% у 2010 р. до 5,2% у 2019 р., на що також вплинули ставки за іпотечними кредитами та обсяг іпотечного кредитування населення. Рівень ставок за іпотечними кредитами, а також жорсткі вимоги до об'єкта застави, рівня доходу позичальника зменшили обсяг видачі коштів на іпотечне фінансування з 2008 р. до 2019 р. більш ніж у 5,3 рази: з 143 416 млн грн. у 2008 р. до 26 616 млн грн. у 2019 р. У структурі джерел фінансування капітальних інвестицій протягом 2010–2019 рр. також відбулося зміщення між розподілом бюджетних коштів у фінансуванні, зокрема у 2010 р. співвідношення коштів державного та місцевих бюджетів становило майже 2:1 (частка коштів державного бюджету 5,7%, місцевих – 3,2%), у 2019 р. співвідношення змінилося в інший бік – 1:2 – із переважанням коштів місцевих бюджетів (державний – 4,9%, місцеві – 9,1%). Серед економічних галузей країни частка капітальних інвестицій у будівельну галузь у 2018 р. становить 13,98%, або 18 286,9 млн грн., позитивним є зростання частки, яка в 2010 р. становила лише 7,82% від загального обсягу інвестицій. Загальний обсяг капітальних інвестицій країни за всіма галузями у 2018 р. становить 578 726,4 млн грн., найбільша їх частка припадає на м. Київ – 200 308,3 млн грн. (або 34,6%), на Дніпропетровську область – 60 288,6 млн грн. (або 10,4%), на Київську область – 40 713,4 млн грн. (або 7%). Харківська область за обсягом капітальних інвестицій займає сьоме місце – 23 551,3 млн грн. (або 4,1%). У 2019 р. співвідношення капіталовкладень між регіонами зберігається: перше місце за обсягами вкладень належить м. Києву – 34,18% від загального обсягу інвестицій, друге місце – Дніпропетровська область (10,73%), третє – Київська область (8,06%), Харківська область займає восьме місце. Найнижчий рівень капіталовкладень

у 2019 р. – в Луганській (0,54%) та Чернівецькій (0,66%) областях. Коштів державного бюджету в 2019 р. виділяється найбільше на капіталовкладення у Чернівецькій області – 15,5%, Луганській області – 11,9%, Хмельницькій області – 10,9%. Найменше коштів держбюджету спрямовано на фінансування Київської області – 1,8% та Харківської області – 2,2%. Коштів місцевих бюджетів на капіталовкладення 2019 р. найбільше спрямовано в Луганській області – 27,7% від загального обсягу, Харківській області – 21,3%, Одеській області – 20,8%. Найкраща ситуація з кредитними коштами для фінансування капіталовкладень у 2019 р. відзначається у Херсонській області – 54,4%, Волинській області – 21,0% та м. Київ – 16,0%. Найгірша – у Донецькій та Закарпатській областях (1,1%), Луганській області – 1,8% від загального обсягу.

Обсяги інвестування у будівництво значною мірою залежать від чинного законодавства у сфері будівництва та інвестиційної діяльності. Метою законів у цій сфері є дотримання балансу між можливістю недопущення шахрайства та неякісного здійснення робіт і швидкістю й доступністю отримання коштів забудовниками. Динаміку обсягів капіталовкладень у роботі досліджено паралельно з нормативними документами, що регулюють їх здійснення.

Охарактеризувати масштаби галузі можна з використанням показника кількості підприємств, задіяних у її межах. Станом на 31.12.2018 р. у будівельній галузі задіяні 29 590 одиниць, що становить 8,3% від загальної кількості підприємств в Україні. За останні 7 років цей показник поступово зменшився на 1% порівняно з 2012 р., коли становив 9,3%. За одночасного зростання частки будівництва у ВВП країни це свідчить, що галузь у 2018 році представлена більш крупними підприємствами, що виконують більші обсяги виробництва.

За кількістю зайнятих працівників у суб'єктах господарювання будівництво займає 6 місце серед 15 галузей економіки (в її сфері працює 3,61% працівників, у тому числі на будівництві будівель зайнято 51,9% від зайнятих у будівництві осіб, на будівництві споруд – 15,3%, на виконанні спеціалізованих будівельних робіт – 32,8%).

Обсяг реалізованої продукції будівельної галузі протягом дев'яти останніх років коливається в діапазоні від 2,6% (у 2015–2016 рр.) до 3,5% – у 2012 р., у 2018 р. – становить 3,2% від загального обсягу реалізації всіх суб'єктів господарювання.

Обсяг виконаних будівельних робіт безперервно зростає з 51 108,7 млн грн. у 2014 р. до 181 697,9 млн грн. у 2019 р. За обсягом робіт перше місце серед регіонів України займає м. Київ – 41848,6 млн грн., друге місце – Дніпропетровська обл. з обсягом 20 057,5 млн грн., третє – Одеська (17893,6 млн грн.), четверте – Харківська

(14856,4 млн грн). У структурі будівельної продукції у 2019 р. більша частка припадає на інженерні споруди – 98 108,6 млн грн., або 54%, та нежитлове будівництво – 50 380,5 млн грн., або 27,7%.

Позитивною тенденцією в розвитку галузі є зростання питомої ваги витрат на персонал у загальному обсязі витрат усіх галузей з 3,28% у 2013 р. до 5,84% у 2018 р, що свідчить про зростання привабливості галузі для робітників.

За фінансовими результатами до оподаткування будівельна галузь займає восьме місце станом на 30.09.2019 р., її прибуток становить 1,06% від фінансового результату всіх економічних галузей, що дорівнює 3638,3 млн грн.

З 2013 р. кількість введеного в експлуатацію житла знаходиться приблизно на одному рівні із незначними коливаннями, зокрема в 2013 р. введено 11 217,2 тис. м кв., в 2017 р. – 10 206 тис. м кв., в 2018 р. – 8689,4 тис. м кв., в 2019 р. – 11 029,3 тис. м кв. За кількістю введеного житла в 2019 р. перше місце займає Київська область – 1861 тис. м кв., друге – Львівська область – 1292,2 тис. м кв., третє – м. Київ – 1114 тис. м кв. Харківській області належить 11 місце за кількістю введеного житла, що становить 381,6 тис. м кв. Динаміка введення житла в областях не завжди збігається з динамікою введення житла в обласних містах. Зокрема, у 2019 р. друге місце серед обласних міст займає Львів – 1098,4 тис. м кв., третє – Івано-Франківськ – 464,4 тис. м кв., четверте – Харків – 439,1 тис. м кв., п'яте – Одеса – 434,2 тис. м кв. У 2018 р. перше місце посідало м. Київ – 3582,3 тис. м кв., друге – м. Харків – 2130,8 тис. м кв., третє – м. Львів – 759,4 тис. м кв., четверте – м. Хмельницький – 372,8 тис. м кв., п'яте – м. Одеса – 361,2 тис. м кв.

Важливим показником розвитку галузі у сфері житлового будівництва є по-казник введення житлової площі на 1000 осіб населення країни. З 2000 р. цей показник зріс приблизно у 2 рази, якщо в 2000 р. було введено 113 м кв. на 1000 осіб населення, то в 2017 р. – 240 м кв., у 2018 р. – 206 м кв., у 2019 р. – 262 м кв. на 1000 осіб населення. Аналіз цього показника в роботі проведено паралельно з дослідженням його рівня у сусідніх країнах, найвищий рівень показника серед країн СНД – у Білорусії – у 2018 р. 418 м кв. на 1000 осіб населення, у 2017 р. – 399 м кв., у 2016 р. – 451 м кв., у 2014 р. – 583 м кв. У Російській Федерації цей показник у 2019 р. становив 526 м кв. на 1000 осіб населення, у 2018 р. – 500 м кв., у 2017 р. – 523 м кв., у 2014 р. – 576 м кв.

На підставі досвіду зарубіжних країн можна стверджувати, що для покращення ситуації із забезпеченістю житлом населення протягом життя одного покоління активність будівництва повинна дорівнювати близько 1 м кв. на рік. Україна ж значно відстає від цього рівня, зокрема у 2019 р.

будівельна активність становила 0,262 м кв. на рік, у 2018 р. – 0,21 м кв. на рік. Міжна-родна статистика приводить ще один показник забезпеченості населення житлом – показник кількості осіб, що приходиться на одну кімнату житлового приміщення. За нормативами Статистичного комітету Європейського Союзу, житло вважається перенаселеним, якщо в ньому на кімнату приходиться більше однієї людини. Такий показник в Україні офіційно не застосовується.

Кількість збудованих квартир зменшувалася з 1990 р. (279 тис. квартир) до 2000 р. (63 тис. квартир), після чого починає поступово зростати – найбільше значення після 2000 р. зафіксовано у 2017 р. – 126 тис. квартир, у 2018 р. збудовано 103 тис., у 2019 р. – 126 тис., середній розмір квартири у 2019 р. – 87,5 м кв. Кількість збудованих квартир у міських поселеннях перевищує кількість у сільських мінімум у 2 рази протягом усього періоду дослідження з 1990 р. Найбільшу кількість квартир у 2019 р. збудовано у Київській області – 22 639, на другому місці м. Київ – 17 353, на третьому – Одеська область – 16 819, Харківська область на 6 місці – 4912 квартир.

Загальна площа нежитлових будівель, введених в експлуатацію в 2019 р., становить 3962,3 тис. м кв., найбільша частка з яких приходиться на будівлі та промислові склади – 26,7% (1056,9 тис м кв.), на другому місці торговельні будівлі – 894,5 тис. м кв. (22,6%). За площею нежитлових будівель, введених в експлуатацію в 2019 р., перше місце займає Київська область – 465 924 м кв., друге – м. Київ (424 522 м. кв.), третє – Дніпропетровська область – 404 393 м кв., Харківська область займає 12 місце із площею нежитлових приміщень 108 180 м кв.

Особливістю будівельної галузі є її соціальна спрямованість. Проте показники її розвитку в цьому напрямі значно погіршуються. Зокрема, кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що введені в експлуатацію, поступово зменшувалася з 1990 р., найнижче значення спостерігалось у 2015 р. – 1256 учнівських місць, в 2017 р. ситуація дещо покращилась, і показник становив 5607 учнівських місць. Порівняно з 1990 р. до 2017 р. показник зменшився в 29,2 рази.

Показник прийняття в експлуатацію дошкільних навчальних закладів також знизився. Якщо в 1990 р. він становив 47 590 місць, то в 2017 р. – 3279 місць, тобто за 20 років зменшився у 14,5 рази. Найнижче значення цього показника за весь період було зафіксовано у 2010 р. – у розмірі 550 місць.

Кількість введених в експлуатацію лікарських ліжок також зменшується, зокрема у 1990 р. було введено 6355 ліжок, у 2017 р. – 586; навіть порівняно з 2012 р. кількість ліжок зменшилася більш ніж у 2 рази.

Прийняття в експлуатацію амбулаторно-поліклінічних закладів у 2017 р. порівняно з 1990 р.

зменшилося з 20 412 відвідувань за зміну до 3072, тобто більш ніж у 6,6 рази. Найменша кількість таких закладів була введена в експлуатацію в 2009 р. – у розмірі 2736 відвідувань за зміну [1].

До особливостей будівельної галузі відносять низьку забезпеченість основними засобами, оскільки малі та середні будівельні компанії здебільшого орендують обладнання. Галузь характеризується легкою структурою діяльності, тобто в структурі активів переважають оборотні активи, зокрема з 2011 р. необоротні активи займають близько 40% активів, оборотні – близько 60%, з 2017 р. частка оборотних продовжує зростати і становить уже 67,01%, у 2018 р. – 69,15%, або 247 156,4 млн грн. Негативною тенденцією є зростання ступеня зносу основних засобів, якщо в 2013 р. зношені основні засоби становили 47% від їхньої загальної вартості, то в 2018 р. – 55%. Зростання зношеності основних засобів не тільки безпосередньо знижує ефективність роботи будівельних підприємств, але й ускладнює отримання ними кредитних коштів, які здебільшого видаються під заставу наявного майна, до зростання вартості отримання позикових коштів.

Одним із основних показників фінансової стійкості будівельних підприємств є забезпеченість власними фінансовими ресурсами, співвідношення власних та позикових коштів. З 2006 р. по 2014 р. чистий оборотний капітал будівельної галузі мав позитивне значення, зокрема у 2006 р. становив 5101 млн грн., у 2014 р. (–6713,3 млн грн.), максимальне значення його зафіксовано у 2013 р. – 12 870,3 млн грн. Після 2014 р. чистий оборотний капітал має негативне значення, при цьому поступово збільшується його від'ємне значення, зокрема у 2015 р. – (–4115,1 млн грн.), у 2018 р. – (–29 246,5 млн грн.). Негативною тенденцією є збитковість будівельних підприємств із 2015 р., внаслідок чого власний капітал має від'ємне значення, зокрема у 2015 р. – (–15 331,5 млн грн.), у 2018 р. – (–18 106,4 млн грн.). Для будівельної галузі протягом періоду, що аналізується, характерне переважає позикового капіталу над власним, з тенденцією до зростання його частки, що посилює залежність будівельних підприємств від зовнішнього капіталу та знижує їхню фінансову стійкість. Негативною тенденцією є переважає частки поточних зобов'язань у структурі позикових коштів, а з 2014 р. починає знижуватися частка довгострокових, зокрема у 2014 р. вона становила 43,63% від валюти балансу, у 2018 р. – 27,66% від загальної вартості активів.

У структурі оборотних активів підприємств будівельної галузі переважають запаси, що цілком зрозуміло, оскільки включають вони і матеріальні цінності, і запаси незавершеного будівництва. Другою статтею у складі оборотних активів за питомою вагою є дебіторська заборгованість.

Протягом останніх років спостерігається переважання її над кредиторською заборгованістю. Важливо те, що в структурі дебіторської заборгованості більшу її частку становить інша поточна дебіторська заборгованість – у 2018 р. її частка в загальній сумі становила 67,3%, в 2017 р. – 67,2%. У роботі проведено дослідження співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Позитивним є переважання кредиторської заборгованості над дебіторською, що вказує на те, що підприємства користуються більш вигідними умовами кредитування, ніж надають покупцям, що дає їм змогу розвиватися.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, за результатами дослідження встановлено, що серед головних чинників, які можуть стримувати розвиток будівельної галузі, виділяють зниження попиту та зростання собівартості діяльності. Протягом останніх років зростання собівартості будівельних робіт відбувається за рахунок підвищення вартості праці та енергоносіїв. Вартість праці зростає завдяки наявності конкурентної заробітної плати будівельникам із боку європейських країн, насамперед для мулярів та працівників, що виконують оздоблювальні роботи. Вартість енергоносіїв насамперед впливає на вартість будівництва не прямо, а опосередковано, через вартість основних будівельних матеріалів – цементу, цегли, щебеню. Залежність будівельної галузі від імпортової продукції (насамперед від імпорту труб, автоматики, насосів, ліфтів) додає до зростання собівартості фактор валютного курсу. Під час будівництва багатопверхового будинку частка імпортованих матеріалів становить близько 15–20% від загального обсягу необхідних будівельних матеріалів (за результатами дослідження департаменту компанії NOVBUД), під час будівництва будинків економ-класу – відсоток імпортованих матеріалів становить близько 10%.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Держкомстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 7.05.2020).
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2020).
3. Тенденції розвитку будівельних матеріалів: курс на імпортозаміщення. URL: <https://www.ua-bud.com.ua/tendents-rinku-bud-velnih-mater-al-v-kurs-na-mportozam-schennya/> (дата звернення: 10.05.2020).
4. Бібік Н.В. Сучасний стан будівельного ринку України як індикатор стану економіки України. *Економіка і регіон*. 2013. № 6 (43). С. 46–51.

5. Сорокіна Л.В. Дослідження впливу макроекономічних регуляторів на динаміку нагромадження капіталу у будівництві України. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6. С. 69–81.

6. Камбур О.Л. Підтримка інноваційного розвитку будівельної галузі. *Можливості та перспективи забезпечення стійкого економічного розвитку України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 17–18 лют. 2012 р.* – К.: Київський економічний науковий центр. 2012. Т. 1. С. 19–20.

7. Пинда Ю.В. Тенденції розвитку та структурних зрушень у будівельному комплексі Львівського регіону. *Регіональна економіка*. 2008. № 3. С. 167–174.

REFERENCES:

1. Ofitsiyni sait Derzhkomstatu Ukrainy [Official Site of the State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 7 May 2020).
2. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official Site of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed 10 May 2020).
3. Tendentsii rozvytku budivelnykh materialiv: kurs na importozamishchennia [Trends in the Development of Building Materials: the Course of Import Substitution]. Available at: <https://www.ua-bud.com.ua/tendents-rinku-bud-velnih-mater-al-v-kurs-na-mportozam-schennya/> (accessed 10 May 2020).
4. Bibik N.V. (2013) Suchasnyi stan budivelnoho rynku Ukrainy yak indyikator stanu ekonomiky Ukrainy [The current state of the construction market of Ukraine as an indicator of the economy Ukraine]. *Ekonomika i rehion* [Economy and Region], vol. 6 (43), pp. 46–51.
5. Sorokina L.V. (2009) Doslidzhennia vplyvu makroekonomichnykh rehulatoriv na dynamiku nahromadzhennia kapitalu u budivnytstvi Ukrainy [Research of influence of macroeconomic controls the dynamics of capital formation in construction Ukraine] *Aktual'ni problemy ekonomiky* [Current Economic Problems], vol. 6, pp. 69–81.
6. Kambur O.L., Petryshchenko N.A. (2012) Pidtrymka innovatsiinoho rozvytku budivelnoi haluzi [Support for innovative development of construction industry] *Mozhlyvosti ta perspektyvy zabezpechennia stijokoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: problemy tashliakhy vyrishennia: materialy* [Opportunities and prospects for sustainable economic development of Ukraine: Problems and Solutions], Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya [International Economic Conference], Kyivs'kyj ekonomichnyj naukovyj tsentr [Kyiv Economic and Scientific Centre], Kyiv, Ukraine, 17–18 Feb, pp. 19–20.
7. Pynda Yu.V. (2008) Tendentsii rozvytku ta strukturnykh zrushen u budivelnomu kompleksi Lvivskoho rehionu [Trends and structural changes in the construction industry in Lviv region] *Rehional'na ekonomika* [Regional Economy], vol. 3, pp. 167–174.